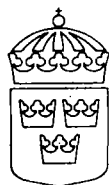

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU15

1988/89
UU15

Internationella överenskommelser mot export av miljöfarlig verksamhet, avfall och produkter till u-länder

Motion

1987/88:U525 av Gunnel Jonäng m.fl. (c) vari yrkas

15. att riksdagen beslutar hos regeringen begära initiativ till internationella överenskommelser mot export av miljöfarlig verksamhet, produkter och avfall till tredje världen i enlighet med motionen.

Bakgrund

”Industriell verksamhet är av central betydelse för ekonomierna i moderna samhällen och en oundgänglig tillväxtmotor. Industrin är nödvändig för u-länderna för att dessa ska kunna bredda basen för sin utveckling och möta växande behov – Industrin ger oss produkter och avfall. Den har makten att förbättra eller försämrå vår miljö – och gör undantagslöst båda.” I Brundtlandkommissionens rapport kapitel 8 behandlas industriell verksamhet och de effekter denna har för miljön.

Bland annat tar rapporten upp miljöfarlig verksamhet och risken för olyckor, tillverkning och transport av miljöfarliga produkter och miljöfarligt avfall. Brundtlandrapporten är den rapport som Världskommissionen för miljö och utveckling under ordförandeskap av Norges statsminister på FN:s uppdrag lade fram år 1987. Rapporten har titeln ”Vår gemensamma framtid” och den förordar ett nytt slags ekonomisk utveckling som, till skillnad från den nuvarande, skall vara varaktigt hållbar. En dylik utveckling definieras som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att förstöra möjligheterna för framtida generationer att tillfredsställa sina. En varaktigt hållbar utveckling kan bara uppnås om miljöförstöring och överutnyttjande av naturtillgångar hejdas. Detta kräver, enligt rapporten, att man direkt angriper källorna till miljöförstörelsen och förändrar politik och verksamhet på jordbrukets, energins, industrins, handelns, biståndets och den militära säkerhetens område.

I anslutning till rapporten utarbetade FN:s miljöprogram UNEP ett s.k. miljöperspektiv. Dess budskap är snarlikt.

1987 års generalförsamling beslutade om principer för uppföljningen av rapporten. Rapporten har gått ut till alla regeringar och till FN-systemets alla organisationer med en uppmaning att försöka främja en varaktigt hållbar utveckling när de lägger fast sin politik och utformar sina program. Årets

generalförsamling kommer att behandla en lägesrapport över uppföljningen av Brundtlandrapporten.

Sverige söker tillsammans med de övriga nordiska länderna se till att rapportens och miljöperspektivets rekommendationer genomförs.

Vad gäller miljöfarlig industriell verksamhet och export har redan vissa internationella regler utarbetats. I syfte att utöka och förbättra informationsutbytet mellan UNEP:s medlemsländer om handeln med kemiska produkter utarbetades och antogs 1987 de s.k. London-riktlinjerna. En expertgrupp undersöker nu möjligheterna att utveckla ett system för förhandsgodkännande av import av kemikalier (Prior Informed Consent), vilket skulle innebära att ett importerande land skall lämna sitt godkännande till en import innan det exporterande landet får leverera varan.

En konvention om transporter av miljöfarligt avfall är under utarbetande inom ramen för UNEP. Konventionen, som förväntas kunna antas i mars 1989, har som syfte att kontrollera transporter till länder som inte kan ta emot avfallet. Konventionen innehåller ett generellt förbud mot transport till alla länder som inte uttryckligen vill ta emot avfall. En stor uppslutning förväntas.

Även inom ramen för uppföljningen till konferensen för fred och säkerhet i Europa (ESK) diskuteras frågan om export av miljöfarligt avfall. Internationella atomenergiorganets (IAEA) styrelse har antagit regler och rekommendationer om transport av nukleärt avfall. Tanken är att dessa regler år 1990 skall ha inkorporerats i olika internationella transportorganisationers regler, t.ex. ICAO:s (Internationella civila luftfartsorganisationen).

Internationellt diskuteras även hur man skall kunna förhindra export av farlig industriell verksamhet som betingats av bristfällig lagstiftning och tillsyn i t.ex. ett u-land. Frågan är komplicerad. FN:s organisation för industriell utveckling, UNIDO, skall som ett led i uppföljningen av Brundtlandrapporten främja miljövänlig teknik. Inom ramen för UNEP söker man internationellt dels komma överens om begränsningar för utsläpp, dels ge u-länder experthjälp att själva utarbeta regler för att begränsa utsläpp. Möjligheterna att utarbeta konventioner som förhindrar eller minskar skadeverkningarna vid miljöolyckor diskuteras även, dels regionalt inom Europa (FN:s ekonomiska kommission för Europa), dels internationellt.

1988 års riksmöte beslöt att anta ett femte mål för det svenska biståndet: "framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön." Sverige har alltsedan FN:s miljövårdskonferens år 1972 (som hölls under svenskt värdskap) aktivt verkat för internationella överenskommelser med syfte att skydda och förbättra vår miljö. I regeringens proposition 1987/88:85 om miljöpolitiken inför 1990-talet framhåller miljö- och energiministern som nödvändigt att alla länder gemensamt söker bemästra de regionala och globala miljöproblemen såsom ökenspridningen, avvecklingen av de tropiska och subtropiska skogarna, kemikaliehanteringen och nedbrytningen av ozonskiktet. Det är, enligt regeringens proposition, av yttersta vikt att det internationella miljösamarbetet på dessa områden bedrivs effektivt och målinriktat. Sveriges deltagande i samarbetet kring dessa frågor är grundat

Utskottet

Sverige bör nu verka för att Brundtlandkommissionens rapport blir vägledande för det internationella miljöarbetet och genomsyrar arbetet i alla internationella organisationer. Detta är en slutsats som framförs i proposition 1987/88:85 och i jordbruksutskottets betänkande JoU 1987/88:23. Utskottet instämmer häri. Vad som även bör eftersträvas är att det internationella miljöarbetet i framtiden kommer att beröra t.ex. alla FN:s fackorgan, då främst UNIDO, FAO, UNESCO och WHO och inte som tidigare endast de organ som tillskapats för att arbeta med miljöfrågor som t.ex. UNEP. Även andra internationella organisationer som Världsbanken m.fl. som ägnar sig åt internationellt samarbete inom områden som t.ex. industri, transport, energi och jordbruk berörs. Internationella överenskommelser som ingås inom ramen för dessa organisationer bör följaktligen i framtiden efterleva Brundtlandkommissionens rekommendationer och genomsyras av miljöhänsyn. Sverige har här en viktig uppgift att aktivt verka för att så blir fallet.

Motion U525 tar upp tre viktiga frågor inom ramen för det internationella miljöarbetet: exporten av miljöfarliga produkter, miljöfarligt avfall och miljöfarlig verksamhet till u-länder. Orsaken till exporten är, enligt motion U525, ofta bristfällig lagstiftning och tillsyn i u-länderna. Dessa brister kan och har utnyttjats av skrupelfria företag, ofta från i-länderna.

Utnyttjande av okunnighet och ekonomiskt beroende är inget nytt. Miljörörelsen och de internationella organisationerna har redan länge sökt vägar att förhindra eller begränsa förekomsten av t.ex. dumpning av avfall eller farliga läkemedel i u-länderna. Miljöfarlig verksamhet har man sökt begränsa genom att få stater att enas om gränser för t.ex. utsläpp. Organisationerna har även påtalat de miljörisker som utgörs av de transporter av kemikalier och andra farliga substanser som betraktas som ett naturligt och lagligt inslag i världshandeln.

Det internationella arbetet på dessa områden har dock länge gått trögt. Bhopal-olyckan, dumpning av giftigt avfall på och utanför afrikanska västkusten m.fl. händelser har emellertid skapat ett mer utbrett och allmänt medvetande bland såväl u- som i-länder om behoven av internationella överenskommelser på området.

Utskottet konstaterar att det inom FN:s miljöprogram pågår arbete med att komma till rätta med de hot mot miljön och människans hälsa och liv som miljöfarliga transporter utgör. Sverige har tillsammans med de andra nordiska länderna spelat en mycket aktiv roll i utarbetandet av konventionen rörande kontroll av transporter av miljöfarligt avfall. För att hjälpa u-länderna att praktiskt uppfylla konventionens stadganden ämnar de nordiska länderna bistå med medel och expertis.

Utskottet kan även konstatera att ett antal u-länder vid 1987 års generalförsamling tog initiativ till en resolution om handel med giftiga och farliga

produkter och avfall som står i strid med gällande lagar, konventioner och riktlinjer.

Sverige deltar även aktivt i arbetet på att utarbeta ett fungerande system för kontroll av export av farliga kemikalier.

Vad gäller kontroll av export av miljöfarlig verksamhet till u-länderna får utskottet konstatera att det är en ytterst komplicerad fråga. Höga eller inga gränsvärden för t.ex. utsläpp används bl.a. i många u-länder som konkurrensmedel. UNIDO:s arbete på att främja och utveckla miljövänlig teknik är ett sätt att hjälpa u-länderna att komma till rätta med detta potentiella hot mot hälsa, liv och miljö. Brundtlandkommissionens rapport tar även upp behovet av utveckling och spridning av miljövänlig och mer resurssnål teknik som ett sätt att bidra till en varaktigt hållbar utveckling i världen. Även i detta sammanhang söker Sverige verksamt bidra. Så beslöt till exempel riksdagen våren 1988 godkänna regeringens förslag om upprättandet av ett internationellt institut för att främja utveckling och spridning av miljövänlig teknik (JoU 1987/88:23).

UNEP är engagerat i frågan genom generellt miljösamarbete. Det normativa arbetet är här av stor betydelse eftersom ett av de mest effektiva sätten att komma till rätta med miljöfarlig verksamhet i u-länder är att internationellt komma överens om begränsningar för t.ex. utsläpp. UNEP spelar även en viktig roll genom att övervaka att miljöhänsyn genomsyrar FN:s biståndsinsatser samt genom att ge u-länder expertbistånd i förebyggande verksamhet.

Sverige är för närvarande medlem i UNEP:s styrelse och är en av de största bidragsgivarna till FN:s miljöfond.

Även inom ramen för FN:s kommission för transnationella företag bör frågan om miljöfarlig verksamhet kunna diskuteras.

Det är utskottets förvisning att regeringen kommer att fortsätta att aktivt driva miljöfrågorna i internationella sammanhang, bl.a. genom fortsatt arbete för att konventionen om handeln med miljöfarligt avfall skall bli klar och så heltäckande som möjligt. Utskottet utgår från att det svenska deltagandet i arbetet rörande förbättring av de s.k. Londonriktlinjerna om transport av kemikalier fortsätter. Utskottet är även övertygat om att Sverige kommer att göra stora ansträngningar att internationellt komma till rätta med bl.a. det hot mot miljön och människornas hälsa och liv som miljöfarlig verksamhet utgör.

Härmed får yrkande 15 i motion U525 anses besvarat.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar yrkande 15 i motion 1987/88:U525 besvarat med vad utskottet anfört.

Stockholm den 24 november 1988

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Pär Granstedt (c), Evert Svensson (s), Maj Britt Theorin (s), Karl-Erik Svartberg (s), Axel Andersson (s), Inger Koch (m), Kristina Svensson (s), Anneli Hulthén (s), Eva Björne (m), Sonia Karlsson (s), Maria Leissner (fp), Bertil Persson (m), Ingbritt Irhammar (c), Berith Eriksson (vpk), Marianne Samuelsson (mp) och Sören Norrby (fp).

